

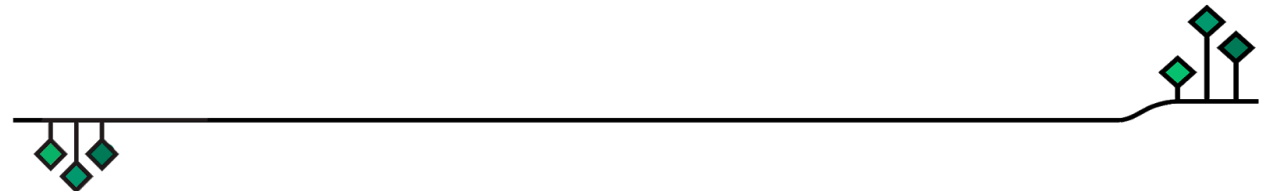
הנראטיב של משה - ושלנו

הר' ייץ גרינברג - ygreenberg@hadar.org

פרשת דברים תשפ"א

בסוף ספר במדבר, משה עומד מול הריסות חייו. אם סוקרים באותם רגעים את קורותיו מגיעים למסקנה שחייו הם כישלון צורב. העם שהוציא ממצרים והבטיח להעלות לארץ מולדת שבה יקיימו חיים חופשיים בבניו ובנותיו של אלוהים, נידון להיכחד במדבר (במדבר י"ד, 23; כ"ט, 34; כ, י"ב). תחינתו הנואשת של משה לאלוהים להיכנס בעצמו לארץ ישראל נענית בשלילה. הוא יזכה למבט חטוף של ארץ הקודש, אך לעולם לא יבוא בה (במדבר כ"ז, 12-15). מרים ואהרון, אחיו של משה והעזרים כנגדו, שהתמודדו לצידו עם הדרישות הבלתי פוסקות של עם ישראל והאתגרים האינסופיים בהנהגה שלהם - מתו והותירו אותו בודד וגלמוד (במדבר כ', 5-6; 22-29). משה נבחר למנות את ממשיכו, יהושע בן נון, להנהיג את עם ישראל בדור הבא. על משה מוטל להכשיר את יהושע להנהיג ולפקד על הקרבות, כך שהמנהיגות יצאה מידי (במדבר כ"ז, 22-23). אפשר היה לחשוב שנשאר לו רק לעלות להר העברים, לחזות בארץ ולמות כפי שאהרון סיים את חייו בהר ההר.

סופו הקרב מבהיר למשה מה הוא יכול וצריך לעשות - לשמר את העם היהודי. במקום להיכנע ולהזכות על חייו, משה מחליט לשחזר את חייו ואת הערכים שהטיף להם. הוא מתמקד בנרטיב

המקראי ובשאלה אם לימד אותו כהלכה ואם יישם את ערכיו כנדרש. הנרטיב של משה - הלא הוא התוכן של ספר דברים - אינו תקציר הפרקים הקודמים אלא סיפור עלילה שבו משה מארגן את מחשבותיו ויוצר לעצמו רצף הגיוני של משימות חייו. זהו ההסבר לכך שהעובדות אינן תמיד זהות לתיאורים בספרים הקודמים¹.

כשמשה מגיע למסקנה שתיאר נכוחה את עלילות בני ישראל במדבר, הוא יכול גם לנסח את מטרת חייו. הוא מלמד ומעביר את הנרטיב שלו לדור הבא. הוא מחדש את הברית כשהוא משלב בה את הדור החדש ופותח את השותפות לכל המצטרפים אשר עתידים לממש את יעדי התורה ולהפוך את הוראותיו של משה לחזון הארוך והמשפיע בכל הזמנים².

עקרון חז"לי קובע כי "מעשה אבות סימן לבנים". ניתן להחיל את חווייתו של משה על מצב דומה המתרחש בימינו במה שנרָאָה ככישלון של המנהיגות היהודית בתפוצות. פחות ממאה שנה אחרי השואה, האנטישמיות מרימה ראש. אחרי כמה דורות שבהם היינו ערים לתחיה של היהדות, מחקר של מכון פיו העוסק ביהדות ארה"ב צופה צניחה גדולה במספר האנשים המזהים עצמם עם היהדות ו/או מדינת ישראל. הממדים העצומים של הבעיה עלולים לתסכל עד ייאוש. בספר דברים, משה מלמד אותנו לא להתפתות לכך. אך ראשית, יש להבין את התהליך אשר חולל את התפנית אצל משה.

¹ השוו בין דברים א, 12-15 - הפעולה הראשונה של משה היא גיוס מנהיגים נוספים, לבין פרק י"א בספר במדבר, שבו רותמים מנהיגים נוספים כי משה חש שאיבד שליטה על כל נושא האוכל. ר' גם את האמביוולנטיות של יהושע באשר לשיתוף הכריזמה של משה עם מנהיגים אחרים (י"א, 28-29).

² חזון זה עומד גם בבסיסן של הנצרות והאיסלאם, ובמתכונתו הגאולתית - גם בחברה המודרנית.

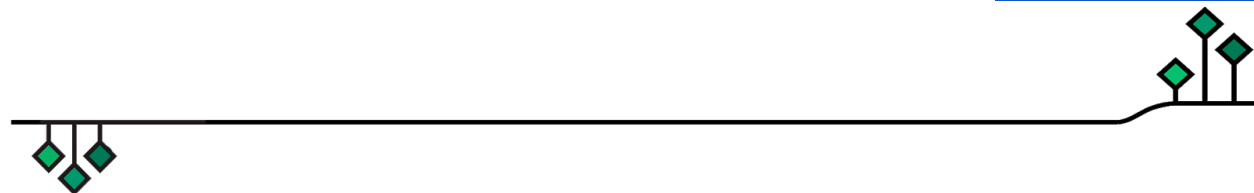

משה מתחיל בתיאור קצר של החלק האחרון במסעות המדבר, שנגדע באיבו, אך מיד ממשיך הלאה משום שהוא מבין כי המטרה העיקרית של חייו לא הייתה כיבוש הארץ, אלא הבאת בני ישראל בברית סיני וחינוכם לחיים טובים על פי קווי היסוד של התורה.

משה מנתח את ההנחיות המקראיות ומחפש את הדרך הטובה ביותר להעביר אותן. הוא יוצר מקבצים של מצוות וערכים שלא זכו עד כה לפירוט. בין הנושאים החדשים בנרטיב שלו הוא הוראת "שמע ישראל" (ו, 4-9) שמלמדת כי המצווה העיקרית המתווה את היחסים בין ישראל לאלוהים היא "[לאהוב] את ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ" (ו, 5). לא צייתנות, לא חוקים שנכפים עליהם ולא הבאת מתנות או קרבנות, אלא מערכת יחסים של אהבה וכבוד הדדי - היא המפתח לחיבור עם השכינה.

יחלוף זמן רב עד שבני ישראל יצליחו לחיות על פי הסטנדרט הזה - בלי שכר, עונש וההתערבויות האלוהיות שהגדירו אז את היהדות. ובינתיים, יש להעביר את הדברים לילדינו ולדבר בהם בכל עת.³ משה עצמו מזהה את הפער ומכליל בספר דברים חוקים שאינם בהכרח תומכים באהבה כערך מרכזי - בין אם בהלכות המלכת מלך ובין אם בחוקי גואל הדם המבקש להעניש מי שהרג בשוגג בן/בת משפחה (פרק י"ט). גם הלכות מלחמה משקפות תמיכה במציאות של אי-צדק או ביצירת קווי יסוד

³ המקרא מייצג את השלב הראשון בחיי ברית, שבו אלוהים מתערב באופן ישיר ועוצמתי בעסקי בני האדם. הליכה בדרך הישר מתוך אהבת האל בולטת יותר בשלב השני - התקופה הרבנית. חז"ל המעיטו בחשיבות של שכר ועונש בעולם הזה, גם באמצעות דחייתם לעולם הבא. לעומת הטקסט המקראי, חז"ל גם הדגישו יותר את התנהלות הסדר הטבעי. התנועה לעבר השלמת עבודת האל על בסיס אהבה ויחסים תוך צמצום הציפייה ל"מידה כנגד מידה" בהתנהגויות דתיות אופייניות לשלב השלישי של הברית בתקופתנו. זוהי, על קצה המזלג, הקריאה ההיסטורית שלי את הברית והמסע לגאולת העם היהודי. בין גילוי שמע ישראל לתקופה הפוסט-מודרנית אנו מצויים "ושננתם לבניך": שננו עם ילדיכם את רעיון המרכזיות של יחסי אהבה, וכך הוא ימשיך לחיות עד שניתן יהיה ליישם אותו. עוד על התפתחות הברית במאמרי על [פרשת ויצא](#): [מסע אל התבגרות בברית](#).

למלחמה בעולם שאינו מוכן עדיין לפתרון קונפליקטים בדרכי שלום.⁴ לשם כך, משה יוצר מערך נוסף של תקנות ומגבלות שתפקידן לעמוד בבסיס מערכת משפטית ומינוי שופטים, לשם הסדרת קונפליקטים והתמודדות עם בעיות חברתיות.

התובנות של משה מולידות אצלו גילוי מרעיש. מהו המסר המרכזי של התורה? "רָאָה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב וְאֶת הַמָּוֶת וְאֶת הַמָּוֶת וְאֶת הַרָע" (ל, 15). בכל רגע בחיים ובכל התנהגות קיים יסוד של בחירה. הבחירה היא בין יסוד החיים ויסוד המוות. התורה מורה לבחור בחיים (ל, 19). מטרתן של המצוות היא לסייע לנו להבחין ולבחור בחיים. ההכרזה של משה "אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשָׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו" (ל, 19) קשורה לבחירה בחיים. כאשר אדם חי.ה את חייו.ה כדרך שבשגרה, אוכלת כל דבר, אומרת כל אשר על לבו.ה, מתנהגת באופן מוסרי או לא - הוא/היא מחמיצה את המסר המרכזי של התורה - שיש לבחון באופן מודע כל רגע בחיינו וכל מעשה שלנו, ולבחור בחיים.⁵

לאחר שמשה סוקר את תורתו ומחדד את המסר, הוא מבין שבין אם העם בדורו חי לאורה ובין אם לאו, לא אלה יכריעו בשאלה אם החיים שלו היו שווים (או לא). הוא מבין שהוא אינו מחנך רק את הדור הנוכחי אלא את כלל הדורות השותפים בברית. מה שהדור הזה לא הבין או לא הוציא לפועל עוד יכול לעבור תיקון ולהתקיים בדור עתידי.

⁴ דברים ט"ז-י"ח, כ'.

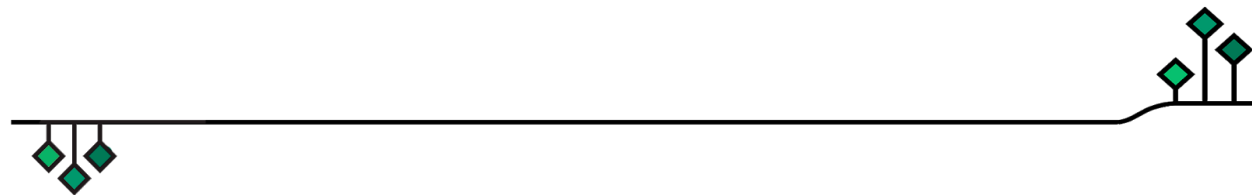
⁵ דוגמה לאופן שבו דינמיקה זו מתקיימת בהלכות כשרות ראו במאמרי על פרשת שמיני, [כשרות: אכילה כפעולה של בחירה בחיים](#).

בתהליך שבו משה מבהיר את הערכים הללו, הוא מבין שמשימתו העיקרית כמנהיג היא חידוש הברית. הוא קורא לבני ישראל להתאסף בערבות מואב ומזמין את הדור הבא להתגייס למטרה. אם יחיו את חיי התורה, אם יפגינו אומץ ונחרצות בכיבוש מולדת ובניית חברה, כי אז יינתן תוקף לחייו ועבודתו לא הייתה לשווא.

ברגעיו האחרונים מזכיר לנו משה שהברית פתוחה - תמיד פתוחה - לכל מי ש"יִשְׁנֶנּוּ פֶּה עִמָּנוּ עֹמֵד הַיּוֹם לְפָנַי ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֵת אִשְׁרַי אֵינְנוּ פֶּה עִמָּנוּ הַיּוֹם" (כ"ט, 14). כל עוד קיים דור שמבין את התורה ובוחר להצטרף לברית, חייו של משה לא היו לשווא ותקוות העם היהודי לא אבדה. בכל דור ודור על המנהיגות היהודית ללמד באופן ברור ומדויק את חזון התורה והבטחתה. או אז נהיה בטוחים כי כוחה ימשוך אליה דורות נוספים שייקחו על עצמם את המשימה וימשיכו לעבוד למען מטרת העל של האנושות... עד למימושה המלא.

השיעור שאנו למדים מדבריו האחרונים של משה הוא שדברים לא הולכים לאיבוד ברגע אחד בהיסטוריה. כמוהו, על ההנהגה היהודית בתפוצות לשוב ולהתמקד בנרטיב של העם היהודי, לחנך את הדור הבא לאורו ולחדש את הברית. זו ההזדמנות שלנו להחליף 'דרך ללא מוצא' ל'פריצת דרך', כמו משה. עלינו להכיר את הרעיון הייחודי שהיהדות ממשיכה להציע לאנושות כולה - חזון של חיים טובים ואופני פעולה לקידום עולם טוב יותר. באפשרותנו לגייס את הרשתות החברתיות ופלטפורמות חדשות של דור זה כדי להפיץ את המסר. ואם כרגע המגמה של הרשתות החברתיות פועלת נגדנו, אל לנו להתייאש משום שהיהדות היא לטווח ארוך. אם נספר לילדינו על הברית, נעמיק את אהבתנו ואהבתם

לא ולכלל בני האדם. או אז נאמין שבני אדם יעשו את הצעד, יבחרו בחיים ויוציאו לפועל את המשימה,

עד שנגיע לארץ המובטחת לכלל האנושות.

